

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Трипільська культура

Рекомендаційний список джерел

Київ
2015

УДК 903'1
ББК 63.442.15(457)
Т678

Укладач

Стешенко Галина Олександрівна, провідний бібліотекар
інформаційно- бібліографічного відділу наукової бібліотеки КНУКіМ

Трипільська культура : реком. список джерел / уклад.
Г. О. Стешенко ; КНУКіМ, Наук. б-ка. – Київ, 2015. – 11 с.

Рекомендаційний список джерел відображає монографії, науково-популярні видання, статті із збірок та періодичних видань, а також посилання на інтернет-ресурси, присвячені трипільській культурі – унікальному явищу в історії людства.

Рекомендовані джерела стануть в нагоді студентам при вивченні курсу «Історія України», «Історія української культури», «Музеезнавство», а також всім, хто цікавиться трипільською культурою.

Передмова

В навчальному курсі «Історія української культури» вивчається тема, присвячена трипільській культурі – унікальному явищу в історії людства, яке відіграло безпрецедентну роль у становленні цивілізації на Землі. Численні запити читачів обумовили необхідність складання списку джерел до цієї теми.

До рекомендаційного списку джерел «Трипільська культура» включені монографії, матеріали наукових досліджень і конференцій, автореферати дисертацій, дисертації, наукові статті зі збірок та періодичних видань українською та російською мовами за 1974–2015 рр., всього 90 записів.

До списку джерел включені як видання з фонду наукової бібліотеки КНУКіМ, так і публікації, з якими можна ознайомитися в інших бібліотеках Києва (позначені в списку астериском *), а також посилання на інтернет-ресурси.

Список складається з передмови, короткої історичної довідки, та двох розділів: «Книги, статті із збірників та періодичних видань» та «Вебліографія». У межах розділів джерела розташована за алфавітом авторів або назв праць.

Бібліографічний опис та скорочення слів здійснені згідно з діючими в Україні стандартами: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», ГОСТ 7.82–2001 «Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов», ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила», ГОСТ Р 7.0.12–2011 «Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на русском языке».

Список не претендує на вичерпність, він рекомендаційний і орієнтований, перш за все на студентів, які вивчають дисципліни: «Історія України», «Історія української культури», «Музеєзнавство». Також він стане в нагоді всім, хто цікавиться трипільською культурою та її значенням в історії людства.

Коротка історична довідка

Трипільська культура – один з найбільш яскравих феноменів в енеоліті Південно-Східної Європи V–IV тис. до н. е. Пам'ятки, що її презентують, розташовані на великій території від румунської Мунтенії і Трансільванії до Дніпра з заходу на схід і від Північного Причорномор'я до Карпат з півдня на північ.

Перші пам'ятки трипільської культури були відкриті в західних областях України в середині XIX ст., але лише після розкопок В. Хвойки наприкінці XIX ст. низки поселень у Середньому Подніпров'ї було визначено їх наукове значення, і вони були введені в науковий обіг. За назвою поселення, дослідженого В. Хвойкою на околиці с. Трипільля біля Києва, і була названа культура. Йому ж належить перша її періодизація.

Надалі, після досліджень Е. Штерна, Н. Беляшівського, А. Спіцина, С. Гамченка, М. Болтенка й інших, був більш точно визначений ареал поширення пам'яток трипільської культури, встановлене співвідношення її з енеолітичними культурами Балкано-Дунайського регіону. У 30–40 рр. XX ст., завдяки активним роботам відомої дослідниці Тетяни Пассек, переходу до нових методів польових досліджень – широкими площами, була значно поповнена джерелознавча база, дороблена періодизація, яка складалася з трьох періодів у розвитку культури: раннього (4000–3500 рр. до н.е.), середнього (класичного) (3500–2750 рр. до н.е.) і пізнього (2750–2000 рр. до н.е.). Ця періодизація зберегла своє значення дотепер, хоча з накопиченням матеріалу вона доповнюється й уточнюється. Останні десятиліття в Україні плідно працювала і працює ціла плеяда дослідників. Значний внесок у вивчення трипільських пам'яток зробили С. Бібіков, В. Даниленко, Т. Мовша, О. Цвек, В. Круц, В. Збенювич та інші.

На сьогодні відомо, за даними розвідок і розкопок, більше тисячі поселень трипільської культури. Деякі з них, наприклад, Бернашівка, Коломийщина–І, Чапаївка, розкопані і досліджені повністю, але більшість – частково. Отримані дані дозволили визначити характер забудови поселень, відтворити вигляд давніх будівель та їх інтер'єру й, нарешті, реконструювати історію цього давньоземлеробського населення.

Вважається, що трипільська культура виникла завдяки змішуванню населення неолітичних землеробських культур Балкано-Карпатського регіону наприкінці V тис. до н.е.

Трипільська культура багатогранна і самобутня. Її характерними ознаками в економічній сфері були зернове землеробство; поступове витіснення мотики ралом; приселищний характер тваринництва; поява мідних знарядь праці при збереженні кам'яних і крем'яних. У сфері суспільних відносин – перехід від матриархату до патріархату; зародження міжплеменних об'єднань; формування

ієрархічної структури родів; збереження великої сім'ї, що складалася з кількох парних сімей як основної суспільно-економічної ланки; зародження елементів приватної власності. У сфері побуту – побудова великих глиняних будівель, утворення гігантських протоміст з населенням майже 15–20 тис. жителів; міграція поселень через виснаження землі кожні 50–100 років.

Яскрава, витончена кераміка, розписана багатобарвними фарбами, глиняні скульптури, що зображують людей, тварин, птахів, моделі будинків, човнів, саней і багато інших виробів складають унікальний внесок у світову скарбницю старожитностей.

Будучи своєрідною сполучною ланкою між Заходом і Сходом, трипільська культура за рівнем свого розвитку впритул наблизилася до перших світових цивілізацій Малої Азії та Єгипту.

Пам'ятки трипільської культури заслуговують на їх збереження і скрупульозне вивчення. Вони є досягненням людства і належать йому. Тому зрозуміла така увага міжнародних організацій до цих унікальних пам'яток, яку проявляють ЮНЕСКО та Міжнародна Торгова Палата. Пам'ятки трипільської культури взяті під їх особливий нагляд, зокрема розпочато опрацювання питання щодо процедури внесення Трипілья до об'єктів світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

Книги, статті із збірників та періодичних видань

1. **Балушок В. Новітня «трипільська міфологія» в інформаційному просторі України** / В. Балушок // Нар. творчість та етнологія. – 2011. – № 1. – С. 28–37.
2. **Болотенюк С. В. Архетип троїстості української народної культури** / С. В. Болотенюк ; [наук. ред. Л. Саннікова, П. Харченко]. – Київ : Укр. акад. оригін. ідей, 2007. – 255 с. : іл.
3. **Брайчевський М. Чех, який оприявнив наш палеоліт у Трипільську культуру** : [про В. Хвойку] / М. Брайчевський // Урок української. – 2001. – № 10. – С. 53–55.
4. ***Бурдо Н. Б. Антропоморфна теракота трипільської культури** / Н. Б. Бурдо // Давня кераміка України: археологічні джерела та реконструкції. – Київ, 2001. – С. 85–186.
5. ***Бурдо Н. Б. Трипільська культура. Спогади про золотий вік** / Н. Б. Бурда, М. Ю. Відейко, І. В. Осипов. – Харків : Фоліо, 2007. – 415 с.
6. **Василенко В. Над Херсонесом сходить сонце** / В. Василенко // Пам'ять століть. – 2000. – № 6. – С. 83–134.
7. ***Відейко М. Ю. Архітектура трипільської культури VI–III тис. до н. е.** / М. Ю. Відейко // Давні поселення України. – Київ, 2005.
8. **Відейко М. Ю. Економіка та суспільний лад трипільського населення Південного Побужжя (етапи VII – CI)** : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.6 / М. Ю. Відейко; наук. кер. М. М. Шмаглій ; офіц. опоненти: М. А. Пелещин, Т. Г. Мовша ; Ін-т археології АН України. – Київ, 1992. – 20 с.
9. ***Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація** / М. Ю. Відейко. – Київ : Академперіодика, 2003. – 141 с.
10. **Губерначук С. С. Карби трипільської доби в українських географічних назвах та іменах особових** / С. С. Губерначук. – Київ : Четверта хвиля, 2008. – 232 с.
11. ***Гусєв С. О. Трипільська культура Середнього Побужжя** / С. О. Гусєв. – Вінниця : Антекс–УЛТД, 1995. – 304 с.
12. **Давні поселення України** : альбом археологічних джерел та реконструкцій. Ч. 1 / М. Ю. Відейко, О. В. Трачук, О. І. Петросюк, Р. В. Терпиловський, В. О. Петрашенко ; Ін-т археології НАН України, Об'єднання громадян «Товариство КОЛО-РА». – Київ, 2000. – 103 с. : іл.
13. **Давня кераміка України** : археологічні джерела та реконструкції. Ч. I / С. М. Рижов, Н. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко, Б. В. Магомедов ; НАН України, Ін-т археології ; «Т-во КОЛО-РА». – Київ, 2001. – 238 с. : іл.
14. ***Дергачев В. А. Памятники позднего Триполья** / В. А. Дергачев. – Кишинев : Штиинца, 1980. – 205 с.

- 15.*Дудкін В. П. Археометричні дослідження трипільської цивілізації / В. П. Дудкін, М. А. Відейко // Архіометрія та охорона історико-культурної спадщини. – Київ, 1999. – Вип. 2.
- 16.*Енциклопедія трипільської цивілізації. Т. 1. – Київ : Укрполіграфмедіа, 2002. – 704 с.
- 17.*Енциклопедія трипільської цивілізації. Т. 2. – Київ : Укрполіграфмедіа, 2002. – 654 с.
- 18.Заец И. И. Поселение трипольской культуры Клищев на Южном Буге : монографія / И. И. Заец, С. Н. Рыжов ; отв. ред. В. Г. Збенович. – Киев, 1992. – 176 с. : ил.
- 19.*Збенович В. Г. Дракон в изобразительной традиции культуры Кукутени – Триполье / В. Г. Збенович // Духовная культура древних обществ на территории Украины. – Киев, 1991. – С. 20–34.
- 20.*Збенович В. Г. Памятники раннего этапа Трипольской культуры на территории Украины / В. Г. Збенович. – Киев, 1989.
- 21.Збенович В. Г. Познетрипольские племена Северного Причерноморья : монографія / В. Г. Збенович ; отв. ред. С. Н. Бибииков ; АН УССР, Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1974. – 175 с. : ил.
- 22.Збенович В. Г. Поселение Бернашевка на Днестре (к происхождению трипольской культуры) : [монографія] / отв. ред. В. А. Круц ; АН УССР ; Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1980. – 180 с. : ил. – (Археология).
- 23.Збенович В. Г. Ранний этап трипольской культуры на территории Украины / В. Г. Збенович ; АН УССР, Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1989. – 222 с. – (Археология).
- 24.Зінченко О. Етногенез українців. Шляхи становлення нації / О. Зінченко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – № 33. – С. 10–13.
- 25.Колесников А. Г. Трипольское общество Среднего Поднепровья : опыт социальных реконструкций в археологии / А. Г. Колесников ; АН Украины, Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1993. – 152 с.
- 26.Кочкін І. Трипільські пам'ятки північно-східного Передкарпаття / І. Кочкін // Історія України. – 2012. – № 5/6. – С. 3–6.
- 27.*Круц В. О. Етапи і напрямки розселення племен трипільської культури / В. О. Круц // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 35–44.
- 28.*Круц В. А. К истории населения трипольской культуры в междуречье Южного Буга и Днепра / В. А. Круц // Первобытная археология. Материалы и исследования. – Киев, 1989. – С. 117–132.
- 29.*Круц В. О. Питання демографії Трипільської культури / В. О. Круц // Археологія. – 1993. – № 3. – С. 30–36.
- 30.*Круц В. А. Планировка поселения у с. Тальянки и некоторые вопросы трипольского домостроительства : (раннеземледельческие поселения-гиганты трипольской культуры на Украине) / В. А. Круц. – Киев, 1990.

31. **Круц В. А. Позднетрипольские памятники среднего Поднепровья :** монография / В. А. Круц ; АН УРСР, Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1977. – 160 с. : ил.
32. **Куліш О. А. Первісне мистецтво України у загальносвітовому контексті (ідейно-світоглядний аспект) :** автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія й історія культури» / Куліш Оксана Андріївна ; наук. кер. М. М. Бровко ; М-во культури України, КНУКіМ. – Київ, 2013. – 19 с.
33. ***Маркевич В. И. Позднетрипольские племена Северной Молдавии /** В. И. Маркевич. – Кишинев : Штиинца, 1981. – 193 с.
34. **Мицик В. Писемність хліборобів Трипільля /** В. Мицик // Слово Просвіти. – 2002. – Ч. 45. – С. 12.
35. ***Мицик В. Ф. Священна країна хліборобів /** В. Ф. Мицик. – Київ : Пульсари, 2006. – 260 с.
36. ***Мовша Т. Г. Антропоморфные сюжеты на керамике культур Трипольско-Кукутенской общности /** Т. Г. Мовша // Духовная культура древних обществ на территории Украины. – Киев, 1991. – С. 34–47.
37. ***Мовша Т. Г. Социальный строй и некоторые черты идеологии трипольской культуры /** Т. Г. Мовша // Археология Украинской ССР. – Киев, 1985. – Т. 1. – С. 260–263.
38. ***Мовша Т. Г. Средний этап трипольской культуры. Поздний этап трипольской культуры /** Т. Г. Мовша // Археология Украинской ССР. – Киев, 1985. – Т. 1. – С. 206–262.
39. **Музей Трипільської культури :** [м. Переяслав-Хмельницький] // Музеї України. – 2005. – № 3. – С. 10.
40. **Мыщик В. Исконная культура украинской земли /** В. Мыщик // Персонал. – 2004. – № 2. – С. 46–57.
41. **Мыщик В. Кто основал трипольскую культуру? /** В. Мыщик // Персонал. – 2004. – № 10. – С. 63–67.
42. **Новые исследования по археологии Северного Причерноморья :** сб. науч. тр. – Киев : Наук. думка, 1987. – 167 с. : ил.
43. **Отрох Н. Трипільська культура :** матеріали до теми / Н. Отрох // Історія України. – 2008. – № 19. – С. 1–24. – Вкладка.
44. **Памятники древнего искусства Северо-Западного Причерноморья :** сб. науч. тр. / [отв. ред. Г. А. Дзис-Райко] ; АН УССР, Одес. археол. музей. – Киев : Наук. думка, 1986. – 163 с. : фото.
45. **Памятники древнейшего искусства на территории Молдавии :** сб. науч. тр. / отв. ред. И. А. Борзьяк ; АН МССР, Отд. этнографии и искусствоведения. – Кишинев : Штиинца, 1989. – 119 с.
46. **Памятники древних культур Северо-Западного Причерноморья :** сб. науч. тр. / отв. ред. П. О. Карышковский ; АН УССР, Одес. археолог. музей. – Киев : Наук. думка, 1981. – 147 с.

47. **Памятники трипольской культуры в Северо-Западном Причерноморье** : [монография] / Э. Ф. Патокова, В. Г. Петренко, Н. Б. Бурдо, Л. Ю. Полищук ; АН УССР, Одес. археолог. музей. – Киев : Наук. думка, 1989. – 141 с. : ил.
48. ***Пассек Т. С. Раннеземледельческие (трипольские) племена Поднестровья** / Т. С. Пассек // МИА. – 1961. – № 84.
49. ***Пашкевич Г. О. Рільництво племен трипільської культури** / Г. О. Пашкевич, М. Ю. Відейко. – Київ : Ін-т археології НАН України, 2006. – 145 с.
50. **Перший Всесвітній конгрес Трипільська цивілізація** : тези доп., Київ, 7–11 жовт. 2004 р. – Київ, 2004. – 127 с.
51. ***Петров В. Походження українського народу** / В. Петров. – Київ : Фенікс, 1992. – 192 с.
52. ***Попова Т. А. Кремнеобрабатывающее производство трипольских племен (по материалам поселения Поливанов Яр)** / Т. А. Попова // Первобытная археология – поиски и находки. – Киев, 1980. – С. 143–165.
53. ***Причепій Є. Сакральні числа на артефактах Трипілья та орнаментах рушників Поділля** / Євген Причепій // Культурологічна думка. – Київ, 2011. – № 3. – С. 18–33.
54. **Раннеземледельческие поселения-гиганты трипольской культуры на Украине** : тез. докл. / редкол. В. Г. Збеневич, И. Т. Черняков, В. А. Круц и др. ; Ин-т археологии АН УССР, М-во культуры УССР, Науч.-произв. кооператив «Археолог», Укр. о-во охраны памятников истории и культуры, Винниц. пед. ин-т. – Тальянки, 1990. – 222 с. : ил. – (1 полевой семинар).
55. **Релігійні вірування трипільців: за археологічними джерелами** // Укр. культура. – 2003. – № 10. – С. 28–30.
56. ***Рижов С. М. Гончарство племен трипільської культури** / С. М. Рижов // Давня кераміка України: археологічні джерела та реконструкції. – Київ, 2001. – С. 5–60.
57. **Сулик Н. І. Трипільська культура** : гончарство, як вид декоративно-прикладного мистецтва, започаткований трипільцями / Н. І. Сулик // Історія України. – 2000. – № 35. – С. 6–7.
58. **Ткачук О. Поклик Трипілья** : питання відродження Трипільської культури крізь призму ювілею її відкривача, видатного вченого Вікентія Хвойки / О. Ткачук // Укр. культура. – 2001. – № 1. – С. 27–28.
59. ***Ткачук Т. Знакові системи Трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності (мальований посуд)** / Т. Ткачук. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 418 с.
60. ***Ткачук Т. Семіотичний аналіз Трипільсько-кукутенських знакових систем (мальований посуд)** / Т. М. Ткачук, Я. Г. Мельник. – Івано-Франківськ : Плай, 2000. – 239 с.

61. **Трипільська культура** // Календар знаменних і пам'ятних дат. – Київ, 2003. – IV квартал. – С. 87–93.
62. **Трипільська цивілізація у спадщині України** : конф., присвяч. 110-річчю відкриття трипільської культури : (матеріали та тези доп. конф., що проходила у Києві 30–31 трав. 2003 р.). – Київ : Просвіта, 2003. – 325 с. : іл.
63. **Трипільський Світ** : 100-річчю відкриття Трипільської культури присвячується / упоряд. Л. Гончар. – Київ : Winner-Ford, 1993. – 58 с.
64. ***Цвек Е. В. Буго-Днестровский вариант восточно-трипольской культуры** : (к проблеме выделения культур и локальных вариантов Триполья) / Е. В. Цвек // Первобытная археология : поиски и находки. – Киев, 1989. – С. 106–117.
65. **Цвек Е. В. Гончарное производство племен трипольской общины** / Е. В. Цвек. – 2007. – 73 с. : ил.
66. ***Цвек Е. В. Трипольские поселения Буго-Днепровского междуречья** : (К вопросу о восточном ареале культуры Кукутени-Триполье) // Первобытная археология : поиски и находки. – Киев, 1980. – С. 163–185.
67. **Шедеври трипільської культури (V–IV тис. до н. е.)** // 100 найвідоміших шедеврів України. – Київ, 2004. – С. 12–13.
68. ***Шібьор Й. Культури пізнього Трипілья та лійчастого посуду на Волині** / Й. Шібьор // Археологія. – 1994. – № 4. – С. 30–48.
69. ***Шмаглій М. М. Великі трипільські поселення і проблема ранніх форм урбанізації** / М. М. Шмаглій. – Київ : МПА «Тираж», 2001. – 129 с.
70. ***Шмаглій М. М. Трипільські протоміста** / М. М. Шмаглій, М. Ю. Відейко // Археологія. – 1993. – № 3. – С. 52–63.
71. **Ямковий Л. У Трипільлі під Києвом створено Музей Трипільської культури** / Л. Ямковий // Молодь України. – 2006. – 23–29 берез. – С. 14.

Вебліографія

72. **Бурдо Н. Б. Антропоморфні образи ранньотрипільської кераміки** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iananu.kiev.ua/privat1/pages/Burdo03/article1/burdo2.htm>. – Назва з екрана.
73. **Бурдо Н. Б. Трипільська культура : спогади про золотий вік** [Електронний ресурс] / Н. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко. – Харків : Фоліо, 2007. – Режим доступу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=2468>. – Назва з екрана.
74. **Відейко М. Ю. Археологічні пам'ятки трипільської культури на території України. Реєстр** [Електронний ресурс] / М. Ю. Відейко. – Режим доступу: <http://kosiv.info/library/encyclopedia-of-tripoli-civilization/73-add-to-book-1/617-archaeological-sites-in-tripoli-culture-in-ukraine.html>. – Назва з екрана.
75. **Відкриття та дослідження трипільської культури** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-94784.html>. – Назва з екрана.
76. **Вікентій В'ячеславович Хвойка** [Електронний ресурс] // Україна: історія великого народу. – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/trip-llya/v-kent-y-v-yacheslavovich-khvoyka/>. – Назва з екрана.
77. **Губерначук С. Знаки-символи трипільських орнаментів і символи-образи українських обрядових пісень** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brusilov.org.ua/Articles/Culture/003.htm>. – Назва з екрана.
78. **Матеріальна і духовна культура трипільської цивілізації** [Електронний ресурс] // Історія очима історика : Всеукр. клуб з історії. – Режим доступу: <http://historical-club.org.ua/istoriya-ukrayini/davnij-period/610-materialna-i-duhovna-kultura-tripilskoyi-civilizaciyi.html>. – Назва з екрана.
79. **Ніколова Н. І. Космологічний символізм трипільської кераміки** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novyn.kpi.ua/2011-1/10-filos-Nikoloova.pdf>. – Назва з екрана.
80. **Найдавніші землероби та скотарі на території України** [Електронний ресурс] // Ukrmap. – Режим доступу: <http://ukrmap.su/uk-uh7/275.html>. – Назва з екрана.
81. **Старкова Е. Г. Керамические комплексы финала развитого Триполья** [Электронный ресурс] : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.06 / Старкова Елена Генриховна. – Санкт-Петербург, 2011. – 404 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/keramicheskie-kompleksy-finala-razvitogo-tripolya>. – Загл. с экрана.
82. **Стражний О. Трипільська цивілізація** [Електронний ресурс] // Український менталітет : ілюзії – міфи – реальність. – Режим доступу: http://www.astra-lit.com/ukr-ment-ukr/03_tripilla.htm. – Назва з екрана.

83. **Трипільська культура** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// ru.osv-ita.ua/vnz/reports/history/4704/](http://ru.osv-ita.ua/vnz/reports/history/4704/). – Назва з екрана.
84. **Трипільська культура** [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.referatcentral.org.ua/culture_ethics_esthetics_load.php?id=319. – Назва з екрана.
85. **Трипільська культура** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://allref.com.ua/uk/skachaty/Tripil-s-ka_kul-tura. – Назва з екрана.
86. **Трипільська культура** [Електронний ресурс] // BARBARICUM. – Режим доступу: http://barbaricum.org/archaeology/cultures/578931129261_8540280. – Назва з екрана.
87. **Трипільська культура, або де починалася історія нашої Країни** [Електронний ресурс] // Спадщина предків : культурно-просвітницький портал. – Режим доступу: <http://www.spadok.org.ua/trip-llya/trip-lska-kultura-abo-de-pochinalasy-a-stor-ya-nasho-kra-ni.html>. – Назва з екрана.
88. **Трипільська культура на Україні** [Електронний ресурс] // Україна. Історія великого народу. – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/trip-llya/trip-lska-kultura-na-ukra-n/>. – Назва з екрана.
89. **Хвойка Вікентій В'ячеславович (1850–1914) археолог** [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека Князева. – Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part5/001.htm. – Назва з екрана.
90. **Хвойка перший розкопав пам'ятки трипільської культури** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rukotvory.com.ua/info/hvojka-pershyj-rozkopav-pamyatky-trypilskoj-kultury/>. – Назва з екрана.